

Logika a struktura empirické stati

1. Na začátku stojí nějaký **problém, který chce badatel řešit**. V první řadě je třeba zjistit, jestli se tímto problémem někdo nezabýval už dříve. Pokud ano, pak musíme zjistit, k čemu dospěl. Většina problémů má řadu aspektů, z nichž některé byly zkoumány více, některé méně. Podle toho se zformuluje znění konkrétní otázky, na niž bude autor hledat odpověď.

2. **Hledání pravděpodobné odpovědi**, tj. zformulování obecné hypotézy. Dalším krokem je **výběr vhodné metody** ověření této hypotézy. Jakmile je zvolena metoda, lze obecnou hypotézu rozpracovat do několika konkrétnějších hypotéz nebo otázek, na něž se bude pomocí zvolené metody odpovídat.

3. **Vlastní výzkum nebo pozorování**. Je třeba vždy pořídit přesný zápis, který je pak podroben analýze. Základním **cílem je ověření platnosti hypotézy nebo hypotéz**.

Hypotézy ovlivňují směr interpretací výsledků analýzy. Pokud se potvrdí (jsou verifikovány), je třeba prozkoumat podmínky jejich platnosti. Pokud se nepotvrdí (jsou falzifikovány), zkoumají se pravděpodobné příčiny neúspěchu, případně se navrhuje další směr výzkumu.

Výsledky bádání se uveřejňují v **odborné stati**, která má tyto **části**:

a) *úvod* (ad 1)

b) *hypotézy a data* (ad 2)

c) *analýza a její výsledek* (ad 3)

d) *diskuse a interpretace zjištění* (ad 3 – podmínky platnosti hypotéz, interpretace výsledků)

Logika a struktura neempirické stati

Podobný model platí i pro nekvantitativní metody (*tj. takové zkoumání problému, kdy se neprovádí empirický výzkum*). V **první části** je formulován problém, většinou v podobě nějaké otázky a zjišťuje se stav bádání na dané téma. V **druhé části** se zpřesňuje otázka, případně se přidávají další dílčí otázky a hledají se pravděpodobné odpovědi (hypotézy). Ve **třetí části** se hledají podklady, s jejichž pomocí lze platnost hypotéz prověřit. V **závěrečné části** se autor zamýšlí nad podmínkami, za nichž hypotéza platí.

Struktura odborné stati bývá **volnějši**, jednotlivé části nejsou od sebe striktně odděleny. Závěrečná část nebývá diskusí, ale jen shrnuje základní závěry, ke kterým autor dospěl.

Části textu:

1. úvod

- stanovení problému, který se řeší
- shrnutí dosavadních řešení
- je dobré říct, na jaký směr nebo východisko autor navazuje
- informovat o logice výkladu (jak je problém rozčleněn do dílčích otázek, v jakém pořadí jsou řešeny a kam směřuje výklad)

2. jádro

- zde by měl autor odpovědět na tyto otázky:
 - a) jak postupoval při ověřování odpovědi a proč se rozhodl pro takový postup
 - b) o jaké a jak kvalitní argumenty své odpovědi opírá
- seznámení s hypotézami
- seznámení s daty, o něž se závěry opírají

3. závěr

- stanovit podmínky, za jakých zjištěné odpovědi platí
- vždy formulovat takové závěry, k nimž lze v textu nalézt argumenty

Základní typy odborných textů

Kompilace

Definice: práce založená na přebírání a novém sestavování. Kvalitní kompilace je promyšlenou syntézou různých názorů na určitý problém.

- považována za jeden z nejkontroverznějších žánrů odborného stylu
- někteří ji odsuzují jako nepůvodní, netvůrčí dílo bez jakéhokoliv přínosu, považují ji za práci založenou na pouhém přebírání a novém sestavování
- jiní říkají, že kvalitní kompilace je tvůrčím činem, je syntézou různých názorů na určitý problém. Musí se však opírat o systematické uspořádání informací a tvůrčího přístupu k nim.
- **Odborná kompilace** nejčastěji představuje výklad nějakého problému s využitím různých zdrojů.
- **V úvodu** se stručně zhodnotí význam problému, je třeba zmínit, proč se řeší zrovna tato otázka a také seznámit čtenáře s daty a s jejich zařazením do širšího kontextu.
- **Metodou** kompilace jsou otázky, na něž v analyzovaných textech hledáme odpovědi.
- **Závěr** kompilace není diskusí v pravém slova smyslu, ale spíše odpovědí na základní otázku celého textu, měl být syntézou podstatných myšlenek zpracovaných ve výchozích textech, či výběrem a zdůvodněním jednoho z pojetí, s nimiž se autor v těchto textech setkal.
- Dobrá kompilace NENÍ montáží výpisků z četby.

Komparace

Definice: *text tohoto žánru podává zprávu o průběhu a výsledcích porovnávání dvou nebo více textů, pojetí nebo přístupů k řešení.*

- Pro komparaci (srovnání) musíme mít **společná kritéria**, která můžeme na zkoumané objekty aplikovat.
- **Výsledkem** je nějaký **typ klasifikace**, zařazení.
- **V úvodu** autor charakterizuje problém, jemuž se v textu věnuje. Dále seznamuje čtenáře s daty, na kterých srovnání stojí a také s použitou metodou. Je třeba také věnovat dostatek prostoru výběru a zdůvodnění kritérií.
- **Průběh a výsledky** komparace je opět třeba podložit argumenty – odkazy, citace, parafráze.
- **V závěru** bývá často diskuse, tj. úvaha o relevantnosti a užitečnosti klasifikace.

Recenzní stať (rozbor díla)

Definice: *jedná se o rozsáhlejší hodnocení nějakého díla, výjimečně jde o jednu publikaci, většinou se jedná o několik prací více autorů zabývajících se stejným nebo podobným tématem a publikovaných v krátkém časovém rozmezí.*

- Je to vlastně komparace, ale jejím cílem není žádná typologie nebo klasifikace, jde spíše o zvážení přínosu textu v nějakém širším kontextu.
- Autor musí prokázat, že textu, kterým se zabývá, dobře rozumí a chápe ho v celém jeho kontextu. **V úvodu** proto bývá představen autor recenzované práce a ukazuje se místo analyzovaného díla v jeho dosavadním životě. Dále je třeba zjistit, jestli se daným dílem už někdo nezabýval, a případně na to upozornit.
- Obvyklým **cílem** recenzní stati je **odpovědět na otázku, jaké jsou přednosti a slabiny práce a její zasazení do kontextu.**
- Jádrem je **rozbor textu**, nikoli pouze jeho převyprávění nebo mechanický výtah.
- Recenzní stať nelze opřít pouze o četbu analyzovaného díla, je k tomu třeba široká znalost i sekundární literatury.

Přehledová stať

Definice: měla by být pokud možno vyčerpávajícím přehledem o dosavadním bádání v určitém směru s úplným seznamem stěžejní relevantní literatury.

- Publikace, o kterých stať pojednává, je třeba nějakým způsobem **uspořádat, klasifikovat**.
- Autor by měl mít velmi dobrý přehled o problematice a o tom, jak se k dané problematice dosud přistupovalo.
- **Přehledová stať** je často povinnou součástí větších vědeckých prací.
- Důležité je nejdříve se důkladně seznámit s tematikou a s literaturou, která se k ní váže, a teprve potom vymezit konkrétní téma práce.

Odborná esej

- Esej není jednoznačně formalizovaná, klade na autora větší nároky, než odborná stať.
- Předpokládají se hluboké znalosti dané problematiky a přirozený literární talent.
- Stojí na pomezí mezi odborným textem a krásnou literaturou.
- Promítá se zde vždy systém hodnot autora. Právě tímto se vzdaluje od odborného textu, jehož cílem je pokud možno nezaujatá odpověď na věcnou otázku, výsledek testování platnosti určitého výroku.
- Odborná esej je považována především za literární útvar a až v druhé řadě odborným žánrem.
- V úvodu zpravidla autor představí problém, formuluje otázku, kterou chce řešit a vysvětlí proč. Jádrem textu je důkladnější rozbor daného problému (jeho kořeny, důsledky, dosavadní překážky řešení atd.) a v závěru by se měl pokusit nalézt východisko, nebo alespoň naznačit cestu k němu, případně reformulovat nebo zasadit problém do nového kontextu.
- Esej je opřena o myšlenky a objevy řady odborníků (nejen z daného oboru), ale pracuje s nimi volněji. Zpravidla odkazuje obecně (jen ke jménům a názvům) nebo neodkazuje vůbec, protože předpokládá poučeného čtenáře.

Původní teoretická stat'

Definice: *Text, ve kterém autor přichází s vlastním, v nějakém ohledu novým, teoretickým pojetím nebo zpracováním určitého problému, se zobecněním konkrétních poznatků atd.*

cílem je uchopit problém v obecnější, abstraktnější rovině

opírá se o kritickou analýzu vybraných teorií, nebo zobecňuje empirická zjištění, výsledkem bývá teorie nebo koncepce, která je nová (alespoň v určitém ohledu)

V úvodní části autor nejdříve formuluje problém, ukáže, proč jeho řešení chybí nebo v čem je neuspokojivé. Stručně shrne stěžejní práce na toto téma a ukáže, které z nich a proč považuje za slibné východisko řešení. **Jádro stati** tvoří kritická analýza prací, na niž navazuje koncepce vlastní. **V závěru** pak následuje diskuse, v níž by měl autor zvážit podmínky a rozsah platnosti, případně možnosti uplatnění své teorie.

Publikační zásady – citace, parafráze

Každý odborný text musí vyhovět třem základním požadavkům:

- a) podat úplné a konzistentní informace o všech využitých zdrojích (= úplnost a správnost bibliografických citací)
- b) odlišit vlastní myšlenky, formulace, fakta a údaje od těch, které jsou převzaté
- c) co nejpřesněji reprodukovat použité texty (citace v textu uvádět přesně; pokud parafrázujeme, tak se snažit zachytit myšlenku autora co nejděrněji)

PRAVIDLO: Není třeba uvádět odkaz na obecně známá fakta a původní myšlenky autora textu.

Všeobecně známá fakta jsou:

- *neoddiskutovatelné události (tj. to, co se určitě stalo, nikdo o tom nepochybuje);*
- *vše, co se považuje za součást všeobecného vzdělání (fakta vyučovaná na ZŠ a SŠ);*
- *základní poznatky daného oboru.*

U všech ostatních převzatých informací uvádíme odkazy.